

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

jonas.brynhildsen@regeringskansliet.se

Umeå universitets yttrande på *Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18)*

Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) har inbjudit Umeå universitet att yttra sig över ett förslag till *Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18)*. Rektor har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har synpunkter inhämtats i ett internt remissförfarande.

Kort sammanfattning

Umeå universitet är positiva till att fler personer och grupper får ökade möjlighet att bedriva studier på universitet och högskolor. Högre utbildning är viktigt för individens utveckling och möjlighet till kvalificerat arbete.

Det är viktigt att universitet och högskolor ges resursmässiga förutsättningar för att genomföra förslaget, dels full finansiering för att kunna erbjuda nya studieplatser och dels mer resurser till validering respektive studie- och karriärvägledning. Det är positivt att universitetets anställda erbjuds ökade möjligheter till högskolestudier.

Mot bakgrund av att den föreslagna ersättningsformen spänner över fyra skilda typer av ersättningsmodeller, som baseras på skilda utgångspunkter, principer och utformning är Umeå universitet ytterst tveksam till utformningen av det föreslagna ersättningssystemet.

Synpunkter på förslaget, universitetet som utbildningsanordnare och arbetsgivare

- Universitet bedömer att förslaget innebär en betydande ökning av antal studieplatser. En utbyggnad kommer med hög sannolikhet att bli nödvändig för att inte omställningen ska orsaka oönskade undanträngningseffekter – både studenterna i den befintliga studentgruppen och studenterna med omställningsstöd behöver få plats i systemet. Umeå universitet behöver **därför full finansiering för att kunna erbjuda dessa nya studieplatser**, dvs ett utökat utbildningsanslag. Umeå universitet anser att det behöver förtydligas i förslaget att universitet och högskolor ska erhålla full finansiering för dessa nya studieplatser. Även ökad tillgång till nödvändiga VFU- och praktikplatser är en nödvändig förutsättning för att lärosätena ska kunna öka sin produktion inom vissa områden, exempelvis inom skola och sjukvård.
- Det är viktigt att låta **studenternas efterfrågan styra dimensioneringen av utbildningsutbudet**. Dagens utbildningsutbud är utformat efter den principen och Umeå universitet menar att det är viktigt att den även ska vara gällande avseende

utbildningar med omställningsstudiestöd. Erfarenheten visar att försök att styra studievalen sällan ger önskad effekt. Här är det också viktigt att universitetet har **autonomi**. Det finns i dagsläget betydande osäkerhet hur den nya målgruppens efterfrågan kommer att se ut. Även när det gäller arbetsmarknadens behov finns osäkerheter, vilket också medför att det är svårt att på kort sikt göra förändringar i utbudet. Det är rimligt att utbildningsformerna i viss mån måste anpassas för att passa den tänkta målgruppen. Utbildningars flexibilitet i tid och rum kommer därför att bli ännu viktigare. Eventuella anpassningar av kursutbud kan därför inte göras med kort varsel - förändringar tar tid att genomföra.

- Umeå universitet **avstyrker förslaget att en omställningsorganisation** ska lämna yttrande angående hur den sökta utbildningen kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Förslaget innebär en inskränkning. Studentens egen motivation, drömmar, och därmed efterfrågan på utbildning är det som leder till innovation och användbarhet. Det som idag bedöms vara hobbykurser och personlig utveckling kan visa sig driva samhällstillväxt imorgon. Universitetet förordar däremot att omställningsorganisationerna har en aktiv roll vad gäller att lyfta upp behov av utbildningar och anpassningar av utbildningsutbudet. Omställningsorganisationerna skulle då även kunna upphandla uppdragsutbildning hos lärosätena om man ser stora gemensamma behov.
- Förslaget innebär att det kommer att krävas en utökad organisation och **mer resurser för universitet och högskolor avseende validering och tillgodoräkningen**. Umeå universitet bedömning är att det inte är möjligt att hantera dessa ökade krav med befintliga resurser. Här anser Umeå universitet att förslaget bör innehålla ekonomisk kompensation till universitet och högskolor. Universitetet ser även gärna att det arbetas fram nationella riktlinjer för validering av utbildningar.
- Förslaget innebär att den planerade gruppen av studenter kommer att medföra **ökade behov av studie- och karriärvägledning**. Här anser universitet att förslaget bör innehålla ekonomisk kompensation till universitet och högskolor, det är inte möjligt att hantera dessa ökade krav med befintliga resurser.
- I förslaget anges att **ordinarie antagningsrutiner** ska gälla. Umeå universitet tillstyrker detta förslag. Detta innebär att den delvis nya gruppen av studenter som erhåller omställningsstudiestöd får konkurrera på samma villkor som övriga studenter. Det är viktigt att inte ändra i tillträdesreglerna både av likabehandlingsskäl och för att inte riskera att göra antagningssystemet mindre transparent. Vad gäller kraven på behörighet så kan inte heller dessa ändras då kraven som ställs är nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.
- **Processen för personer som erhåller omställningsstöd** är delvis beskriven i förslaget. Umeå universitet vill gärna se en mer detaljerad beskrivning över hur denna process tidsmässigt kommer att utformas för att vara synkroniserad med den normala antagningsprocessen.
- Universitetet ser positivt på att omställningsorganisationerna **får köpa utbildning av utbildningsanordnare**. Umeå universitet ser även positivt på att möjligheten att underlätta för lärosätena att kunna sälja uppdragsutbildning.
- Universitet och högskolor är en mycket stor arbetsgivare inom offentlig sektor. För anställda vid lärosätena kan omställningsstudiestödet ge positiva möjligheter. **Umeå universitet ser därför positivt på förslaget även för universitetets roll som arbetsgivare**. Det är positivt att universitetets anställda erbjuds ökade möjligheter till högskolestudier.

- Umeå universitet ser att en **tänkt påfartsutbildning i samarbete med Folkuniversitetet** bör vara intressant för en del i målgruppen som erhåller omställningsstudiestöd. Försöksperioden planeras att finansieras med särskilt åskade statliga medel som ska täcka den arbetsinsats respektive part gör, här återkommer Umeå universitet m.fl. universitet i särskild skrivelse. Se nedan för mer information.

Synpunkter på omställningsstudiestödet och dess utformning

En förutsättning för ett hållbart arbetsliv är att enskilda ges möjligheter till såväl omställning på arbetsmarknaden som kompetensutveckling genom bland annat studier. I förslaget till det nya parallella offentliga studiestödssystemet, det så kallade omställningsstudiestödet, framhålls att syftet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Umeå universitet är ytterst tveksam till utformningen av det föreslagna ersättningssystemet. Den föreslagna ersättningsformen spänner över fyra skilda typer av ersättningsmodeller, som baseras på skilda utgångspunkter, principer och utformning. Omställningsstudiestödet utgör en blandning mellan socialförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, arbetsmarknadsstöd och studiestöd genom bl.a. dess koppling till sjukpenninggrundad inkomst (SGI), arbetsvillkoret och kvalifikationstid, personkretsens avgränsning samt återbetalningskrav och administrerande myndighet (CSN). Sammanblandningen av dessa fyra stödformer i ett nytt femte parallellt stödssystem framstår som ogenomtänkt, då det skapar en komplex reglering som dels ställer höga krav på både den som söker ersättning och de myndigheter eller organisationer som ska tillämpa regleringen, dels riskerar att leda till rättsliga kollisioner med andra ersättningar och rättsosäkra bedömningar inom det föreslagna stödet.

Umeå universitet menar att då det uttryckligen framgår av förslaget att omställningsstudiestödet inte är en rättighet i socialförsäkringsrättslig bemärkelse (eftersom ersättning endast utgår om det finns tillgängliga medel) bör inkomstunderlaget inte heller kopplas till socialförsäkringens SGI. Det ger nämligen intrycket av att ersättningen motsvarar den allmänna socialförsäkringen. Vidare är den enskildes möjligheter att finansiera den tänkta kompetensförstärkningen helt beroende av det finansiella läget, vilket i sig är ytterst olyckligt och framstår närmast som ad hoc-betonat. Enligt förslaget kan ansökningar om ersättning lämnas in vid två tillfällen, och frågan uppkommer då vilka som då ges möjlighet till omställningsstudiestödet och vilka som inte får ersättning, givet att alla uppfyller kvalificeringsvillkoren? Blir det helt beroende av arbetsmarknadens krav och förväntningar eller finns andra avvägningar? Förutsebarheten för den enskilde, liksom hållbarheten i tillämpningen, är oklar och begränsad.

Umeå universitet ställer sig vidare, som framgått tidigare, kritisk till att den enskildes kompetensförstärkning ska godkännas av en så kallad omställningsorganisation för att ersättning ska utgå. Förslaget innebär att den utbetalande myndigheten CSN behöver invänta en behovsprövning av organisationen innan ersättning ska utgå. Detta riskerar att leda till komplicerad handläggning, där dels utbetalande myndighet blir beroende av samverkan med en civilrättslig aktör, dels den enskildes integritetsaspekter blir underordnade.

I förslaget om omställningsstudiestödet framgår att ersättningen ska utgöra en kompletterande insats för att skapa flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden.

Sammantaget menar dock Umeå universitet att utformningen av omställningsstudiestödet är komplicerat och innehåller ett antal oklara moment när det gäller förutsättningar för att såväl erhålla ersättning som utredning och administration kring stödet, som resulterar i bristande rättssäkerhet och förutsebarhet. Umeå universitet menar att ersättningsmodellen bör renodlas, med utgångspunkter i en redan existerande ersättningsmodell, där hänsyn tas till de principer som ligger till grund för ersättningen. Istället för att lägga till ytterligare en modell och ett ersättningssystem, och utifrån de grundläggande motiv och syften som stödet har, borde detta stöd i sin helhet administreras och beslutas inom ramen för de arbetsmarknadsstöd som återfinns inom ramen för Arbetsförmedlingens verksamhet.

Påfartsutbildning

År 2033 kan cirka 45 000 behöriga lärare och förskollärare komma att saknas enligt 2019 års lärarprognos från SCB. För att undvika en framtida bristsituation skulle fler behöva utbilda sig till lärare. Totalt beräknas 9 600 lärare och förskollärare examineras årligen fram till 2033. Antalet examinerade behöver öka till 12 600 per år om en framtida bristsituation ska kunna undvikas.

De fem universitet (Stockholm, Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå) som stiftat Folkuniversitetet Kursverksamheten vid respektive universitet har tillsammans med Folkuniversitetet tagit fram nedanstående påfartsutbildning för att bredda rekryteringen och öka tillströmningen till lärarutbildningarna samt ge de studerande kunskap och motivation att inte bara påbörja utan också fullfölja en lärarutbildning.

Den naturliga kopplingen mellan universitetet och Folkuniversitetet samt det faktum att Folkuniversitetet tillhör den idéburna sektorn och är Sveriges största anordnare av utbildningar som förbereder för universitets- och högskoleutbildningar inom konst och kultur gör Folkuniversitetet till en naturlig samverkanspart för universitetet.

Syfte med påfartsutbildningen är att öka och bredda rekryteringen till lärarutbildningar vid stiftaruniversitetet, att skapa intresse för läraryrket samt att testa en modell för påfartsutbildning som kan användas inom andra utbildningsområden. Målet är att de som genomgått utbildningen väljer att påbörja en lärarutbildning och fullföljer den.

Umeå universitet ser att denna möjliga påfartsutbildning bör vara intressant för en del i målgruppen som erhåller omställningsstudiestöd. Försöksperioden planeras att finansieras med särskilt äskade statliga medel som ska täcka den arbetsinsats respektive part gör, här återkommer Umeå universitet m.fl. universitet i särskild skrivelse.

Yttrandet har fastställts av rektor Hans Adolfsson efter föredragning av biträdande universitetsdirektör Per Ragnarsson

Hans Adolfsson
Rektor

Expedieras till

Lars Nordlander

Malin Larsson

Fredrik Georgsson

Dekaner

Rektor Lärarhögskolan

Överbibliotekarie

UTKAST